

Gordon Grönberg berättar om: Verksamheter i Malmköping och Mellösa

Följande text är en sammanställning över i första hand företag i Flens kommun med uppgifter om deras historia och eventuella nutida (ca 2020-2021) verksamhet. Bakom sammanställningen står Gordon Grönberg, skribent och lokalhistoriskt intresserad flensbo som på ett föredömligt vis på det här sättet bidragit till att bevara näringslivets historia i Flens kommun.

Vi på Arkiv Sörmland är mycket glada över att nu fått möjlighet att tillgängliggöra hans dokumentation på vår webbplats. Trevlig läsning!

PAX

Under 1940 talet sysslade Strängnäsbon Folke Andersson med tillverkning av vedspisar i liten skala. När man efter kriget övergick till gas och elspisar i hemmen fungerade ej självdragsventilationen tillfredsställande på grund av den lägre värmen från vedspisen. Han började då utveckla en köksfläkt.

Flytten till Hälleforsnäs berodde på att han var med i ett jaktlag där och tyckte att det skulle vara praktiskt att vara närmre. Han etablerade Pax i "Gamla Skolan" 1959 som låg bakom järnvägsstationen. Verksamheten där bedrevs till 1976 då flytt skedde till den nuvarande fabriken. Anledningen till valet av namnet Pax är oklart, kanske berodde det på tiden efter kriget med fred = *PAX* på latin.

Levnadsstandarden ökade och nu fanns det behov av badrumsfläktar på grund av ökad dusch- och badutbyggnad. År 1988 köpte den finska koncernen ASKO företaget. Med sig i produktsortimentet hade man handukstorkar men Pax utvecklade sedan egna varianter. År 1996 ville ASKO omstrukturera koncernen och avyttra verksamheter som inte passade in i den nya koncernstrukturen. Vd Lars Roglar och utvecklingschefen Göran Widen gick då in som ägare.

Pax expanderade och köpte en elradiatorfabrik i Karlskoga och flyttade denna produktion till Hälleforsnäs 2000. År 2006 såldes Pax till riskkapitalbolaget Litorina, som var ägare till 2014. Under denna tid gjordes ytterligare förvärv: Dryson i Karlskrona och Wösab i Smålands Stenar. År 2013 såldes Pax vidare till företaget Volution i England, som omfattar 14 bolag i England, Tyskland och Sverige. Här hade man förutom PAX förvärvat Fresh i Gemla 2012, Welair i Nyland 2015, Voltair i Torsby 2017, Klimatfabriken 2021.

Koncernledningen för de svenska bolagen finns i Växjö med namnet Volution Sweden AB. Koncernens anställda i Sverige cirka 100. Omsättning i Sverige 2020 390 miljoner kronor. Anställda i Hälleforsnäs cirka 40.

Källa

Intervjuer 2018 med Lars Roglar (fd Vd) och Per Knutsson (anställd).

OPTO AB

Opto i Mellösa har sitt ursprung i Bandhagen i Stockholm där ingenjören Torsten Brimberg (1919-2006) hade firmorna Idé Mekano Ab och Opto Ingenjörfirma. Han hade tillverkning av mekaniska produkter och dammsugarfilter. Han var även representant för Westinghouse tvättmaskiner som skulle placeras i "tvättbarer", det vill säga tvättmaskinerna skulle placeras i särskilda "affärer" där man kunde tvätta sina kläder (på 1960-talet hade man inte tvättmaskiner i hemmen). År 1962 kom *TreVingssystemet* som han hade förvärvat patent till och som användes till dekorativa butiksinredningar, robusta industriinredningar.

Emellertid blev lokalerna för små samtidigt som problem uppstod med transporter och brist på arbetskraft. Han hade andra affärsrelationer med Allan Johansson och denne fick i uppdraget att hitta en ny fabrikslokal. Allan började att undersöka orter på fem och tio mils avstånd från Stockholm och hittade Mellösa.

En kontakt med Mellösa kommunalråd resulterade i att gamla ålderdomshemmet var en lämplig lokal. Det hade under ett antal år hyrts av Landstinget som vårdhem till dess att Jättuna i Flen skulle bli inflyttningsklart 1965.

Allan Johansson blev disponent och platschef 1965 då man byter namn till OPTO AB. Sedan följer många år med expansion. Man har cirka 35 anställda och 19 miljoner kronor i omsättning. Export sker till 30 länder och företaget har egna dotterbolag i Tyskland, USA och Schweiz. Man beslutar därför att bygga en fabrik och det blir en avstyckad tomt i anslutning till ålderdomshemmet. Enligt lagfart blir det 4/12 1968 och sedan blir det byggnation omkring 1970.

Det slumpar sig så att Snickeriet MSAB (Mellösa Snickeri AB) forna Valla Inredningar, med ägaren Gösta Forsman behöver nya lokaler då fabriken brunnit och flyttar in i undervåningen på den nybyggda fabrikslokalen. Detta passar bra då Opto vill diversifiera och har börjat att göra butiksinredningar i trä och man bildar ett nytt bolag. Ägarandelar i MSAB är Gösta Forsman 2/6, Mikael Holm 2/6, Bengt Magnér 1/6 och Mårten Strömberg 1/6. Expansionen medför att man söker olika befattningshavare som marknadschef, ekonomichef och designer.

Under årens lopp sker en del ägarskiften:

År 1975 ingår man i Navigator-koncernen med 20 bolag bland annat Momento i Flen.

År 1980 säljs man till WCB i Manchester som ägs av den engelska firman Guinness.

År 1982 säljs man till Stanford Group och ingår i deras företagsgrupp.

År 1981 avknoppas filtertillverkningen till den anställde Olof Anell som bildar OMAB som drivs till 2007 i Mellösa i en fastighet som låg vid järnvägsövergången.

År 1987 blir Brimbergs svärson Bengt Magnér Vd för Opto och Stanford gruppen.

År 1988 sätter Stanford gruppen Svenska Opto i konkurs. Konkursbolaget köps upp av Bengt Magnér och två personer till. Bengt blir Vd i det nya bolaget som tar namnet BMI AB (Bengt Magnér Inredningar).

År 1990 köper tre partners ut Magnér som då startar enmansföretaget Bengt Magnér AB (BAMAB). En ny epok startar när Bengt Magnér startar *3E Design AB* vars inriktning blir försäljning och montering av inredningar på plats i butikerna.

År 1996 flyttar man till Strängnäs och bildar också *3E Inredningar* (med tre anställda.)

År 2006 blir det flytt till större lokaler och sonen Mårten Magnér blir Vd.

År 2008 vill man konsolidera sig och avvecklar *3E inredningar* och satsar på en webbshop och har nu (2020) sex anställda.

Källor

Tidningsartikel i Svenska Dagbladet 1966-03-01.

Intervjuer med Torsten Brimberg, Anette Magnér, Mårten Magnér och Olof Anell i september 2020.

Mellösaverken

Ingenjören C. S. Nyberg köpte 1910 eller möjligen något tidigare, ett ca fyra hektar stort markområde, avskild från Sundtorps gård. På detta område fanns en från gårdssamlingen vid Sundtorp utflyttad mangårdsbyggnad samt till detta hörande uthus. Området och framför allt den nämnda mangårdsbyggnaden (rättare sagt villan) benämndes Hasselbacken. År 1910 lät Nyberg på området uppföra en fabrik i tre våningar. Fabriksbyggnaden var ytterst gedigen med kraftiga järnbalkar och med väggar och valv i tegel och betong. Byggnaden försågs med centralvärme, vilket på den tiden torde ha varit en modernitet. Även vattenledning installerades från början, dock endast med sjövattnet.

Efter Nybergs bortgång 1920 stod fabriken oanvänd tills 1923 då familjen Edvard Fredriksson kom till Mellösa. Familjen startade en kemisk-teknisk tillverkning av Radiwoll, en kompress som innehöll euxenit, ett mineral med viss radiumhalt. Dukarna ansågs lindra smärtan för reumatiker men även andra sjukdomar mildrades av de radioaktiva dukarna. I varje fall ansåg de som skickade tackbrev detta!

Verksamheten flyttades 1926 till en fabrik vid Schiringe och sedan till Brogetorp i Flen.

År 1930 flyttar Carl Jonson med familj till Mellösa. Han var född vid Sundtorp där hans förfäder i generationer varit bönder. Carl Jonson hade upptäckt att det inte fanns någon tillverkare av metalltumstockar i hela Skandinavien. Vännen, direktör Ragnar Nilsson, som varit Carl Jonsons skolkamrat i Ockelbo under barndomsåren, satsade erforderliga medel och AB Måttstockar bildades.

I fabriken mellanvåning inrättades en enkel bostad åt familjen. Arbetsstyrkan utgjordes i början av disponenten själv och hans familj. Snart krävdes mer arbetskraft och tillverkningen av metalltumstockar ökade successivt. Att fabriken vid Hasselbacken, som ännu 1930 bar skylten "Nybergs Mekaniska Verkstad", fanns med i Carl Jonsons planer har en naturlig förklaring. Han var född på Sundtorps gård, varifrån Hasselbacken en gång avsöndrats och där hans förfäder i flera generationer varit bönder.

AB Måttstockar, som tagit sitt namn på grund av tillverkningen av mätverktyg, sökte ständigt efter andra artiklar, varmed tillverkningsprogrammet kunde utökas. Det var också med tanke på detta som firmanamnet ändrades till Mellösaverken AB. En artikel som alltid fanns i bakhuvudet på ledningen för firman var trätumstockar, som skulle vara ett naturligt komplement till metalltumstockarna. År 1940 startades tillverkningen av trätumstockar, vilken snabbt överträffade tillverkningen av metalltumstockar. Nu uppfördes eget sågverk och värmestorkar och fabriken byggdes ut.

Det måste ha varit ett djärvt beslut för det fanns redan en tillverkare, nämligen Hultafors som redan 1883 grundades av KH Kollén. Han uppfann faktiskt tumstocken. Bakgrunden var att tidigare hade man använt tum som måttenhet, men nu skulle detta fasas ut och metersystemet skulle införas. Han skapade då en linjal med tumangivelser på ena sidan och meter på den andra. Emellertid var den meterlånga linjalen otymplig och han gjorde därför sin mätsticka vikbar med en unik konstruktion så den kunde hålla 10 000 vikningar utan att delarna ruckas.

Under företagets fortsatta tillvaro förblev trätumstockarna och andra mätverktyg av trä firmans huvudartiklar. Som en följd av trätumstocktillverkningen kom den dominerande råvaran att från 1940-talets början bli trä och den dominerande utrustningen träbearbetningsmaskiner. Ett eget litet sågverk uppfördes och virkestorkar installerades.

Materialet till metalltumstockarna kom i form av stora aluminiumplåtar från Finspång, senare i form av band där materialet hade samma bredd som skenornas längd.

Banden klipptes ned i skenor som sedan frästes och präglades, innan det var dags för anodisering (eloxering). Materialet gick sedan till montering och avsyning. I många hem i Mellösa med omnejd satt kvinnor och män och lade ihop leddetaljer som packades i särskilda lådor för transport till fabriken och slutlig sammansättning. Tumstockarna såldes företrädesvis till Sverige (50%) men också i Norge, Finland, Tyskland Italien Schweiz. och Österrike. Sporadiskt också till Venezuela. Vissa yrkesgrupper föredrog metalltumstockar, speciellt plåtslagare och gruvarbetare. Vid andra världskrigets utbrott fick många industrier förfrågningar angående tillverkning av försvarsmateriel, så också Mellösaverken. Firman åtog sig att bland annat framställa patronband till en äldre modell av kulspruta som fortfarande var i bruk.

Företagets disponent var från starten 1930 och till 1953 Carl Jonson, som för övrigt även efter sin pensionering tog aktiv del i företagets skötsel, om än med reducerad intensitet. Hans äldste son Stig var ända från starten med och byggde upp företaget. Grundarens näst äldste son, Harald Jonson, tillträdde som disponent vid företaget 1953. Även Lennart Jonson, grundarens yngste son, var verksam vid Mellösaverken under åtskilliga år.

I början av 1950-talet dog Mellösaverkens dittillsvarande ägare Ragnar Nilson, och hans son Bengt Nilson övertog genom arv företaget som ensamägare. Denne var bosatt i USA men visade samma intresse för företaget i Mellösa som fadern gjort. Han dog 83 år gammal i sitt hem i USA. Vid Fabriks AB Kronsilver på Lidingö var en systerson till Ragnar Nilson vid namn Hilding Plante kamrer. Eftersom denna befattning under tidigare år inte gav honom full sysselsättning, skötte han då också en del av AB Måttstockars kamerala uppgifter. Då senare, framförallt genom tillkomsten av trätumstockstillverkningen, verksamheten svällt, etablerades i Stockholm ett särskilt försäljningskontor under Plantes ledning och med ytterligare ett antal medarbetare för fakturering, bokföring och så vidare. I slutet av 1960-talet överflyttades även dessa arbetsuppgifter till Mellösa, dit alltså i fortsättningen alla funktioner inom företaget var lokaliserade. Detta möjliggjordes bland annat av att firman då köpt Stenvillan och där kunnat ordna erforderliga kontorsutrymmen.

Företaget hade under hela sin tillvaro haft att kämpa med en mäktig konkurrent, Hultafors AB, som före Mellösaverkens tillkomst varit den i stort sett ende tillverkaren av trätumstockar i landet. Under många år hade de båda företagen konkurrerat om marknaden, såväl den svenska som den utländska, och lyckats uppnå lönsamhet, även om denna långt ifrån varit lysande. Mellösaverkens omsättning under de sista åren var omkring fem miljoner kronor. Antalet anställda varierade beroende på sysselsättningsgraden, men torde i genomsnitt ha varit 50-60 personer och man var den största arbetsgivaren i Mellösa. Firman hade också en del av sina arbetsuppgifter utlagda som hemarbete.

VD Harald Jonson lämnade företaget 1976, vid sin pensionering. Till ny VD utsågs Bengt Hellman. Han hade varit verksam inom företaget sedan 1966 i olika befattningar som produktionstekniker, produktionschef. I detta läge återupptogs redan förut förda förhandlingar om en fusion mellan Mellösaverken och Hultafors. Dessa förhandlingar ledde till att Hultafors 1980 köpte Mellösaverken inklusive fastigheter och lager. Hellman fortsatte därefter som konsult till 1982 för att göra fusionen med Hultafors så smidig som möjlig. År 1983 sades dock de dåvarande 20 anställda upp med erbjudande att flytta med till Hultafors. En mer än 50-årig industriepok i Mellösa var slut.

Mellösaverkens fastigheter såldes vidare av Hultafors till ett byggföretag i Flen. Läget i början av 1990-talet var att delar av fastigheterna var uthyrda till olika lokala småföretag. År 2018 konverteras fastigheten om till att rymma nio lägenheter samt till utrymmen för konstnärsateljé, slöjd och verkstadsproduktion.

Källor

Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd (1947).
Flens Dagblad ,Tidningen Folket, Eskilstuna-Kuriren.
Bengt Hellman (VD 1976–1980, anställd sedan 1966).

Företag i Malmköping

Tiden går och under de senaste 100 åren har många företag etablerats och tyvärr har fått läggas ner varvid dess historia fallit i glömska. Denna sammanställning är ett försök att dokumentera olika företagsfakta som grundare, lokaliseringsplats i Malmköping, antal anställda med mera.

Existerande

Tjeders
Swits x
Smedby/Smedab

Försvunna

Aktiebolaget Aduceringsgods
Sentar
Kåce
Väskfabriken
ZigZag
Skandex
Aronsson Mekaniska
Nordisk Ramindustri
Malmköpings Cementfabrik

Dessutom har det funnits ett antal mindre företag som inte har analyserats som bland annat Gustavssons Såg, Malmköpings Träförädling (Hammarin). En plats som varit viktig för industriutvecklingen har varit industrifastigheten på Bolmängen, kvarteret Kubben, där idag Swits finns. Emellertid har under nästan 100 år har en del av ovanstående företag haft sin verksamhet där som extraresurs AB Aduceringsgods (1939-1947), Vägdistriktet (1941-1947), Skandex (1947-1955), Aronsson (1955-1957), Kåce (1957-1961), Gästabudsbröd (1961-1971), Swits (1971-).

Sammanställt av Gordon Grönberg 4 mars 2021.

TJEDERS

Namnet Tjeders kommer från Lars-Axel och Lena Tjeder som var med och bildade Automatiskt Brandalarm AB. Det nystartade företaget hade snart ett tiotal anställda och verksamheten spridd på olika lokaler i Stockholm. År 1948 flyttade man till Malmköping där man flyttade in i Gamla Mejeriet. Kontor och servicestationer upprättades efterhand i olika städer. Verksamheten bestod av tillverkning och installation av brandalarmsutrustning med egna larmcentraler. Kunder var främst industrier och fartyg. År 1954 började tillverkningen av den elektromekaniska könummertablån. Östermalms Saluhall blev en av de första kunderna. År 1958 tillkom i produktionen Call O-Phone, en sökartefon för internt bruk. När dotterbolaget Tjeders Industrier bildades 1959 hade företaget 100 anställda.

År 1966 säljs Automatiskt Brandalarm till LM Ericsson men familjen Tjeders behöll Tjeders Industrier som inriktades på tillverkning och försäljning av könummersystem och sökartefoner. Sedan Lars-Axel Tjeder avlidit 1976 drev fru Lena Tjeder företaget vidare. När hon gick bort 1985 testamenterade hon företaget till personalen via en stiftelse. Som anställd är man delägare med en medbestämmanderätt via stiftelsen "Lars-Axel och Lena Tjeders stiftelse". Förutom huvudkontoret i Malmköping finns filialer i Stockholm, Umeå och Skellefteå.

Sortimentet bestod av trygghetslarm som användes på sjukhus och vårdcentraler samt larm och indikeringstablåer till el- och säkerhetsbranschen.

Efter att ha varit i Gamla Mejeriet (Brunnsgatan/Kungsgatan) inköptes 1995 Zig Zags gamla fabrik där verksamheten flyttade in 1998.

År 2003 avvecklades den mekaniska lokalen.

År 2004 hyrdes 1100m² fabriksyta ut till Sweden Beverage Concepts som skulle etablera spritdryckstillverkning i lokalerna.

År 2005 var det dags att flytta in i det nybyggda kontoret inne i produktionsbyggnaden. Gamla Zig Zag-byggnaden såldes till Formfabriken.
Omsättning 2020: 66 miljoner, ca 40 anställda

Källa

Tjeders företagspresentationer

ZIG ZAG

Firman grundades i Skebokvarn 1910 av CJ Boman och hette då BA Skebo Kvarn & Träförädlingsfabrik. Man bedrev såg, kvarn och snickerirörelse. Man verkade först i en byggnad nära sågverket. År 1913 började man att tillverka byggglådor, mer som en birörelse för att tillvarataga snickeriavfallet. År 1915 inregistrerades varunamnet Zig-Zag.

År 1923 tog sonen Sven Boman över driften. Man flyttade 1929 till Malmköping till en av de lediga lägerhyddorna som byggdes om till fabrik. I den gamla fabrikslokalen i Skebokvarn inflyttade EWAB Erik Wahlquist som kom att tillverka bowlingbanor och skidor fram till 1994.

Tillverkningen omfattade massartiklar i trä med den kända byggglådan "Zig Zag" som huvudprodukt. Förutom leksakstillverkning hade man även produktion av bland annat hopfällbara trädgårdsmöbler. Leksakslådorna togs bort ur sortimentet 1955 och ersattes av inredningar i trä för kök och garderober. År 1939 blev Ragnar Nordqvist ny ägare. Han överlät 1968 i sin tur firman till nya ägarna Sven Johansson och von Stockenström med planer att utnyttja Stockenströms sågverk Ånhammar.

I slutet av 1970-talet ändrades produktionen till inredningar i trä för kök och garderober. En ny storsäljare var toalettskåp i furu med kunder som IKEA och KF. Denna ökning gjorde att man 1971 flyttade från Lägerhyttan till Kvarnen vid Landsvägsgatan. Lägerhyttan revs 1974 och på dess plats byggdes ett radhus i samma stil som en lägerhydda. Produktionen expanderar och 1975 flyttar firman in i en nybyggd fabrikslokal bredvid som senare togs över av Tjeders. Man sålde bland annat 50 000 badrumsskåp. År 1975 blev Electrolux delägare och var åren 1982-1989 även helägare. 40 personer var då anställda. Electrolux avyttrade emellertid alla sina aktier och olika ägare under kort tid skapade turbulens.

År 1992 slutade IKEA att köpa vilket vållade problem, bland annat fick personalstyrkan minska. Bofors Vingåkeråkerwerken blev ny ägare 1993 med planer att flytta fabriken till Vingåker för att kompensera för ett av Bofors företag i Vingåker som lagts ned. I och med detta upphörde Zig-Zag i Malmköping.

Källa

Sammandrag av artikel i årsskrift för Malmköpings Hembygdsförening.

NORDISK RAMINDUSTRI

Företaget grundades 1935 av Knut Ralf Israelsson, som innehade det fram till sin död 1941. Därefter leddes firman av hans fru till 1943 då Robert Engdahl blev chef.

Tillverkningen omfattade fotoramar och sysselsatte två verkmästare, två säljare och cirka 20 arbetare. Lokalen uppfördes på Lärgatan där nu (2020) radhus finns. Efter det att företaget upphörde hade en kringresande livsmedelsgrossist sin verksamhet där. Sedan hade företaget Duomek från Flen sin produktion där mellan 1981-1986. Fastigheten revs omkring 1986/1987 för att göra plats för radhusbyggnation.

Källa

Sveriges städer och samhällen (1947).

AB Malmköpings Cementvarufabrik

Företaget grundades 1943 av Bo Palm och Sven Lindqvist. Förutom ren cementproduktion uppförde man siloanläggningar på gårdarna i närheten. Man hade ca 20 anställda. Godsägare Bo Palm (1916) I:la Malma, Sven Lindqvist 1912, Malmköping.

Källa

Sveriges städer och samhällen (1947).

Aktiebolaget Aduceringsgods

Fabriken hade sin verksamhet i "Kubbenfastigheten" på Bolmängen 1939-1941. Enligt uppgift tillverkade man ytterhöjjet till granater. Från 1941 hade Mellersta Sörmlands vägdistrikt sin verksamhet på Bolmängen. Vad detta innebar är oklart.

KÅCE

KÅCE grundades av Malmköpingsborna Erik Karlberg (1912-1974), född i Dunker, och Karl Gustaf Axelsson (1915- 2004), född i Stockholm. År 1940 bodde han dock i Malmköping och startade verksamheten i en liten källarlokal på Kungsgatan 1949-1950. Första anställda var Erik Alfred Hellström (1914-2008) som var född i Malmköping och som var bekant med grundarna. Han var far till Tommy Hellström,

född 1947, som var anställd på KÅCE 1964-1974 och senare vd på Uplandskubben (Swits).

Hur idén att tillverka element uppkommit är oklart, men grundarna verkar ha varit tekniskt kunniga för Kåce Element blev en stor artikel. Det var fanns två varianter: elelement och ett för fotogen. Huvudfabriken var nere vid "Kvarnen" (först i en liten befintlig lokal och sedan utökning kring 1954) men man hade även ett lager och montering i kvarteret "Kubben" på Bolmängen mellan åren 1957 och 1961.

Huvudfabriken var i tre våningar samt vind. Fabriken brann 1979 och byggdes aldrig upp. Redan 1958 hade man en mindre brand. Ett sista försök att fortsätta produktion på annat ställe gjordes då man i brandresterna letade efter mallar, stansverktyg och så vidare, men allt var förstört och KÅCE-produkternas saga var slut. Emellertid fanns det en stor efterfrågan på begagnade element om man läser annonser under "Köp och Sälj" i dagspressen ända in på 1990-talet.

Även om fabriken låg i Malmköping låg huvudkontor och försäljningsavdelning i början på Tegnergatan 13 i Stockholm. Där arbetade brodern CA Axelsson som titulerades vd. Han dog 1978, 66 år gammal. I dödsannonsen stod det att han byggt upp KÅCE 1945-1957 och i alla platsannonser för tjänstemän hänvisade man till Tegnergatan 13. Det verkar som det är först när Axelsson slutar som Vd 1957 som platsannonserna hän- visar till Malmköping. Efter KÅCE startade han en chokladfabrik och fortsatte som fastighetsmäklare. Brodern K-G Axelsson verkar ha varit platschef.

Den första gång KÅCE syns i tidningarna är 25/4 1950 då man har en annons som söker återförsäljare för sina element. De egna produkterna var KÅCE temperator för fotogen, KÅCE infrastrålare, KÅCE elkamin, KÅCE utegrill (utan el). Förutom den egna produktionen hade man legotillverkning av plåt detaljer till flensföretag som Telemecanique och ATEW. Man tillverkade även mätartavlor, elcentraler, elektriska rörelement för tvättmaskiner, vattenvärmare. Andra egna produkter var en elektrisk "snabbgrill" och en kaffekokare för användning i bilen.

År 1954 började man även med tillverkning av köksutrustning i metall, som kallades KÅCE Drömkök med hyllor, metallkåpa över spisen. Tyvärr blev detta ett misslyckande och i en tidningsartikel från 1958 står det att man funderade på att dela fabriken i de två produktgrupperna för att förbättra sin verksamhet. Antalet anställda var då 140, varav 40 visstidsanställda. Det verkar som att företaget omkring 1955-1956 börjat expandera då man för första gången i platsannonser i DN söker folk till nybyggd fabrik med 100 anställda och det är då man anger som kontaktperson någon vid huvudkontoret i Malmköping. Man expanderade och i olika platsannonser söker man säljare, ekonom, verkstadsfolk. Att det var fullt fart kan illustreras av att varje dag skeppades två järnvägsagnar med färdiga produkter.

Ny ägare 15/7 1960 blir ett konsortium med Arvid Sergelius, Eskilstuna, som blir vd och i samband med utnämmandet hoppas han i en tidningsintervju på expansion. Vd Wretman ökar 1961 aktiekapitalet från 60 till 100 tkr. Under efterföljande år var det ägarskiftet och sista ägare var ett Malmöföretag som bland annat tillverkade kablar. Av någon anledning slutade annonsering av märkesprodukter omkring 1970 trots att fabriken var i full produktion tills branden 1979.

Källor

Tidningsnotiser, plats- och varuannonser i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Intervju med Tommy Hellström (tidigare anställd).

Skandex

Svenska Skandex AB var ett företag som tillverkade registreringsystemet SKANDEX som var ett system med kort i plåtskåp som användes innan datorn kom. Företaget grundades 1928 av Gustaf Söderlund (1877-1952). Han hade haft ledande befattningar i bland annat AB C.E Johansson, Eskilstuna. Han tecknar ytterligare aktier i firman 1937 och 1941.

Företaget var verksamt i Stockholm med fabrik i Ulvsunda och i olika platsannonser söker man anställda. Enligt annonser har man kontor i Malmö, Göteborg och Stockholm. År 1949 planerades för att öppna joint venture i Norge.

I DN 17/5 1946 står det att man skall köpa stg 102 i Malmköping av Vägförvaltningen för att bygga om gjuteri och aduceringsverkstaden för tillverkning av kartonger och emballageutrustning. I januari 1947 rapporteras det om ombyggnaden och att mycket arbete pågår. Ca 30 personer beräknas få jobb, mest kvinnor. Enligt artikel i Folket 21/2 1961 berättas att anställda gick med i nystartad Metallklubb 1950.

Enligt fastighetsregistret står bolaget Skandex som ägare av Stg102 (Kubben) 1947-1952. År 1952-1955 är ägaren privatpersonen Gustaf Söderlund som ju äger Skandex. Det kanske verkar egendomligt att den nye ägaren av fastigheten är den nyss avlidne ägaren av företaget men det kanske har med något slags juridisk åtgärd efter hans död 1952 i samband med arvskifte. Därefter säljs fastigheten till Gästabudsbröd. Den 3 mars 1950 säljs Skandex till den amerikanska firman Remington som har ett liknande system kallat KARDEX och man har då 150 anställda. Bolagsnamnet upphör – ska nu heta Remington, Skandexfabriken.

Tiden går och ett antal företagsfusioner och namnbyten har ägt rum under de 60 år som gått. Systemen med kortregister utkonkurrerades av datorn men marknaden för begagnade skåp varade långt in på 1970-talet. Idag (2021) kan man hitta en del nya

varianter av produkterna hos PROFSAFE gruppen med huvudsaklig tillverkning av skåp i olika format som nyckelskåp, klädesskåp i plåt.

Källor

Tidningsartiklar i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter.
Fastighetsregistret.

Sentárfabriken

När företaget AB Sentár etablerade sig i Malmköping var det i alldeles nybyggda lokaler intill den tidigare järnvägsstationen i början av 1961. Bakom företaget stod Ewald Schobeis, vilken även drev fabriken Sanver i Horndal samt ett filialkontor i Endanger i Norge. Huvudkontoret låg i Stockholm varifrån ägaren drev sitt imperium.

Företaget tillverkade branddörrar i plåt och därutöver industriportar, arkivdörrar, transformatordörrar samt plåtprofilkarmar. Snart byggdes fabriken till under 1960-talets byggrusch och som mest var ett fyrtiotal anställda, många av dem av utländsk härkomst. Arbetet på fabriken var tungt för de anställda vilka med handkraft tvingades lyfta dörrar, de lättaste vägde runt 100 kilo.

Turbulensen på företaget var under dess hela existens hög och tidvis var omsättningen på arbetskraft stor. Ägaren Ewald Shobeis, en färgstark person med stor vilja och energi, låg i ständig konflikt med facket och yrkesinspektionen i Eskilstuna. Under 1970-talet trappades verksamheten ned för att några år senare upphöra helt i Malmköping.

Den 23 juli 1984 flyttades tillverkningen till fabriken i Horndal. Endast ett par anställda flyttade med. Därefter stod fabrikslokalerna tomma under några år innan ett förvaltningsföretag tog över. Numera ägs fastigheten av Svenska Spårvägssällskapet.

Källor

Malmköpingsortens hembygdsförenings årsbok 2008 (författaren Tage Wahlberg var anställd och skyddsombud vid företaget i 14 år)
Tidningen Folket 12 november 1988.

Väskfabriken i Malmköping

Väskfabriks AB (VEFAB) låg vid Södertull. Fastigheten Byggen 1 och 2 köps av G Gahms Försäljnings AB 1/6 1948. Detta är ett bolag med huvudkontor i Stockholm och affärer i ett tjugotal städer. Företaget startade 1929, hade ca 150 anställda och en omsättning av 6-7 miljoner kronor (1958). Ägare är Gunnar Gahm (1888-1961), son till

den göteborgska väskfabrikanten John A Gahm vars företag grundades i slutet av 1800-talet. Varför man öppnade filial i Malmköping är oklart. År 1958 säljer Gunnar Gahm bolaget till bröderna Bengt (1922-2003) och Bertil (1929-1994) af Kleen som driver företaget vidare. År 1970 säljer Bengt sin andel till sin bror Lennart (1925-2001).

Bolagets inriktning är väskförsäljning i egna butiker. Den första öppnade man redan 1911 på Drottninggatan i Stockholm. Man verkar ha expanderat på 1940- och 50-talen för man har ofta platsannonser i DN där man söker sömmerskor, nåtlerskor och "flickor" för arbete i fabriken på N Stationsgatan 79-81 samt expediter och dekoratörer till sina butiker. Man söker även lägenhet för sina anställda. Senare söker man kamrer och hålkortsoperatör.

Behovet av sömmerskor verkar ha avtagit efter fabriken i Malmköping öppnats. I en intervju i DN 1948 med anledning av att Gunnar Gahm fyllde 60 år berättar han om firman samt att man har en egen väskfabrik (vi får väl hoppas att det är Malmköping han menar). Verksamheten i fabriken i Malmköping drog i gång snabbt för om man tittat i husförslängden för 1948 ser man att bland nyinflyttade personer detta år kallades ett par för väskarbetare.

Som chef kom Gunnar Aronsson som rekryterats från Karlskrona. Emellertid slutade han 1955 och öppnade egen mekanisk verkstad i Kubben fastigheten på Bolmängen. Han efterträddes av Johan Otto Pfister (1922-2008) som hade arbetat på huvudkontoret i Stockholm. Antalet anställda uppgick till cirka tre män och cirka tio kvinnor. Produktionen omfattade "hårda och mjuka väskor". I fastighetens nedre botten var det lager. I nästa våning var kontoret, matsal och packbord och färdigvarulager och högst upp satt sömmerskor och en verkstad där byglar och andra metallföremål monterades in i väskorna. Som slutåtgärd monterades in etikett med företagets logotype – ett gethuvud med texten VEFAB. Man verkar också ha varit ett slags centrallager för det berättas att järnvägsvagnar med stora reskofferter kom från Tyskland.

Branchorganisationen Svenska Väskfabrikanter hade 16 medlemsföretag med ca 1200 anställda 1948. Företagen verkar varit spridda över hela Sverige. Kända bolag var Gahms och Brandell i Göteborg. I Stockholm verkade det ha funnits flera stycken och under hela 1940- och 50-talen annonserade man ofta efter personal. Senare under 1960-talet verkar efterfrågan på personal minskat och under 1970-talet inträffade flera konkurser och nedläggningar, så också i Malmköping på grund av konkurrens från utlandet. Det är inte bara fabriken som får problem utan även ägaren Gahms Försäljnings AB med sina butiker drabbas. Kring årsskiftet 1973/74 tar nya ägare över företaget med dess butiker. Utländsk konkurrens gör att de nya ägarna går i konkurs 1982/83.

I DN 17/11 1970 har man annons om utförsäljning av utrustning i fabriken i Malmköping som skulle äga rum den 20/11 1970. Ombud var Frisks Auktioner. Detta innebär troligen att produktionen varit nedlagd många månader tidigare. Fastigheten säljs till Ånhammars Såg 18/10 1971 enligt lagfart.

När fabriken skulle stängas var det rea och alla Malmköpings damer var där för att fynda, men man hade även tidigare haft möjlighet att köpa väskor direkt i fabriken. Ett par Malmköpingsbor minns doften av skinn över hela Malmköping, lekplats med skinnstycken som låg utanför fabriken. En annan kommer ihåg att fabriken sponsrade väskor till idrottsföreningen med spelarnas nummer på.

Källor

Intervjuer med Susanne Pfister (dotter till J.O Pfister) LG Aronsson (son till G Aronsson), Thomas af Kleen (son till L af Kleen), H Fagerlund (anställd).

Väska från Yvonne Carlén Palm.

Tidningsartiklar i Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet.

Riksarkivet.

UPLANDSKUBBEN

Pepparkakor, marängar och mjuka kakor – vad har de för samband med Malmköping? Det vi idag ser här är en mängd olika produkter som har framställts på olika platser i Sverige i nästan 100 år men som nu har hamnat här – och vi ska följa den fantastiska historien.

Lilla Essingen

För inte så länge sedan hette fabriken i Malmköping först Gästabudsbröd och sedan Uplandskubben under 1960- till 80-talen. För att förstå namnet får vi hoppa till 1925 då bageriet startades i Stockholm av Hugo Sundblad (1884-1945). Verksamheten blev aktiebolag 1928. Sonen Bo Sundblad var vd 1945-1968 men lämnade bolaget 1971. Egentligen var det hans pappas svärmor, Elisabeth Langenberg, som hade kommit på att i liten skala baka bröd från ett lokalt recept från Gimo som skulle bli Uplandskubben. Föräldrarna såg möjligheterna att fabriksproducera brödet som blivit populärt i bekantskapskretsen och man öppnade ett bageri i liten skala 1925 efter att haft verksamheten i sitt kök på Lidingö där man bodde 1917-1927.

Under några år hade familjen bageriet på olika platser i Stockholm, som på Apelbergsgatan och Lützengatan, men 1932 flyttar man in i en fabrikslokal i nedre botten på ett nybyggt hus på Essinge Brogata 10 och 14. Butik fanns i gatuplan på Essinge Brogata 10. Man hade senare ett lager på Kungsholmen (Saluhallen vid Kungsbron) där en stor uplandskubbslogga fanns på gaveln (DN 26/ 68).

Produktionen ökar och man flyttar också till Malmköping 1971. Tillverkningen av "kubbar" fortsätter på Lilla Essingen till 1978 då det flyttas till Lundins bageri i Västerås som blev underleverantör.

Man verkar ha haft stort personalbehov på man under alla år annonserat i DN efter personal – helst från Essingen. Det har varit olika arbeten som "paketererska mellan 9-12", "Distributionschaufför där uniform ingår". Man hade i Stockholm också köpt ett bageri i Björkhagen som bakade marängar, rulltårter, tårtbottnar och sockerkakor med namnet SWITS som också marknadsfördes tillsammans med Kubben och när man flyttade till Malmköping koncentrerade man sig på dessa produkter i stället för "kubbar" som fick vara kvar på Essingen. Namnet fick vara kvar.

Uplandskubben gräddas inte i ugn utan i ett runt kärl i vattenbad. Degen ska först jäsa i minst tre timmar, sedan gräddas i minst fyra timmar. Därefter ska brödet vila ett dygn inlindat i en bakduk innan det skärs upp. Brödet som liknar en liten huggkubb delas i fyra "tårtbitar" och skivas på tvären. Detta tillsammans med att receptet kom från Uppland skapade namnet Uplandskubben. År 2014 beslutade EU-kommissionen att ge produkten skyddad ursprungsbeteckning som en av få svenska livsmedel. Detta innebär bland annat att säden till mjölet ska ha odlats och malts i Uppland.

Eftersom det trekantiga brödet endast hade en fast kant måste brödet förpackats på något sätt och det gjorde att brödet blev det första förpackade brödet i Sverige. I början förpackades brödet manuellt men Bo Sundblad utvecklade en ny förpackningsmaskin. Brödet distribuerades först med cykel och motorcykel, sedan i egna bilar över hela Stockholm. År 1946 hade man sex egna bilar men utökades under 1950- och 60-talen till cirka 16 när det var som mest. Dessutom var det många försäljare med egna bilar som hade Uplandskubben i sitt sortiment.

Företaget var aktivt i marknadsföringen och hade egna småannonser i dagspressen från starten 1926, antingen på egen hand eller inkluderade i annonser från de stora "fina" livsmedelsaffärerna som Arvid Nordquist och Martin Olsson. Senare (1964) gjorde man även reklam för ett bröd från Bjärbo i Dalarna som man distribuerade. I sortimentet inkluderades också ett kex med namnet RAHM.

Malmköping

Varför man hamnar i Malmköping är oklart. Möjligen kan det vara att det fanns lediga lokaler efter ett mindre bageri som hette Gästabudsbröd som bakats på Kolbro gård, Runtuna utanför Nyköping och som hade etablerats sig i Malmköping 1961. Emellertid verkade Uplandskubben blivit intresserad av företaget som blir dotterbolag 1963. Gästabudsbrödet fortsattes att bakas och sortimentet hade också utökats med pepparkakor och Europakakan.

År 1971 började man att flytta över det "mjuka" sortimentet utom maränger till Malmköping, det vill säga Switsprodukterna medan den gamla trotjänaren Uplandskubben fortsatte att produceras på Lilla Essingen fram till 1978. Produkten var väldigt dyr att tillverka och för att ha den kvar i sortimentet köpte man därefter legoproduktion från Lundins bageri i Västerås tills oktober 1991.

Flytten till Malmköping byggde på framtidstro men tyvärr verkar företaget drabbats av problem då man 22/5 1975 fick begäras i konkurs med ackordsuppgörelse. Vd Winnberg hade i en tidningsintervju 1974 beskrivit problemen med minskad försäljning från 8000 förpackningar i mitten av 1960-talet till nu 4000, beroende på ändrade brödvanor. Dessutom drabbades man av statliga prisregleringar då man inte fick höja priset för att kompensera sig för stigande råvarupriser.

Under 1970-talet anlätades Hans Ola Larsson som konsult i företaget. Han blir sedermera ägare och vd (1980-1994). I Malmköping utvecklades det medförda sortimentet från Essingen när produkterna från Gästabudsbröd försvann. Efter konkursen och rekonstruktionen utvecklades företaget positivt och exempelvis 1982 hade man en omsättning på 25 miljoner kronor och 50 anställda. En mycket stor produkt blev de traditionella mazarinerna. Investeringar gjordes successivt i maskinutrustning.

Runt 1990 tog Hans Ola Larsson beslut om en stor investering i Malmköping med bland annat flytt av kakkbageriet i Dala Järna till Malmköping. Produktionsutrustning förnyades. Stora lån bland annat utlandslån gjorde att företaget inte klarade kronans värdesvängningar och stora räntejusteringar varför det blev en ny konkurs 1993. H-O Larsson ombildade bolaget och sålde det 1994 till ett stort bageri – Dan Cake i Give i Danmark. De ägdes i sin tur av en europeisk jättekoncern: Eurobake med huvudkontor i Paris. Vid övertagandet 1994 trädde H-O Larsson tillbaka och lämnade företaget. Tyvärr hamnade Uplandskubben i Sverige AB som företaget efter konkursen hette i ett taktiskt spel inom koncernen som var mycket negativt. Men en positiv utveckling var försäljningen till Ryssland som vissa perioder bestod av fem trailers rulltårter och fem trailers tårtbotten per vecka. Rubelkrisen gjorde att all denna försäljning försvann över en weekend. Försäljningen på övrig export gick till Norge (tårtbottnar, kakor, pepparkakor), Danmark (tårtbottnar), England (tårtbottnar), Finland (mazariner, kakor) och Tyskland (kakor).

I Sverige saknades bra distributionsvägar vilket gjorde att företaget hade en tuff tillvaro. År 1999 bestämde sig Eurobake för att företaget skulle bort ur koncernen. Sörmlands Sparbank hjälpte då till att rädda företaget med nya ägare som blev Thomas Schanning och Gunnar Carlsson som med sitt företag (Investmentbolaget Carlsson) tog över Uplandskubben. I och med en viss satsning på export togs beslut att byta företagsnamn eftersom utlandskontakterna hade svårt att uttala "Uplandskubben". Nytt namn blev Switsbake AB. Kapital till satsning på nya produkter

och marknader saknades. De franska ägarna hade dock under sin tid hjälpt till att utveckla produktionsapparaten men marknadsproblem kvarstod på den svenska marknaden förutom viss ljusning i och med att Polarbröd tog upp mazarinerna i sitt sortiment. I januari 2003 uppstod en förtroendekris mellan bank och ägarna varför det blev en ny konkurs. En inom branschen "stor" man i Danmark – Erling Eskildson – kontaktades och han tog över konkursboet till sin företagsgrupp under paraplynamnet Givisco. För att få en större sortiment köptes Pricks 2003 och Hägges 2010. Detaljerad beskrivning av dessa företags historia finns längre bak. År 2019 hade man ca 85 anställda med 174 miljoner i omsättning.

Ägare och Verkställande Direktörer

Grundaren Hugo Sundblad (1884-1945) var ägare och vd. Han arbetade först på Generalstabens Kartanstalt och slutade där 1918. När Hugo dog bara 61 år gammal fick sonen Bo Sundblad ta över oplanerat som vd (1945-1965) då han egentligen var arkitekt och hade byggt upp en egen rörelse. Han fortsatte inom företaget till 1971. Han var även känd som vissångare och kompositör och har tonsatt många av Karlfeldts och Birger Sjöbergs dikter.

Senare verkställande direktörer: Carl Otto Winnberg,(1969-1980) som tidigare varit anställd som kamrer och disponent, H-O Larsson (1980-1994), Tommy Hellström (1994-2004), Urban Andersson (2004-2007), Per Nyqvist (2007-2014), Jonas Åberg (2014-2017) och Gunnar Fältstam (2018-). Under årens lopp har företaget genomgått en del kriser med konkurser och många ägarbyten, som Stockholmsbagaren och Skogaholmskoncernen under 1970-talet, men de senaste ägarna har varit Dancake/ Eurobake (1993-1999), Investmentbolaget Carlsson (1999-2003) och Givisco (2003-)

Företagsförvärv

Som tidigare nämnts utökades Uplandskubb sortimentet med köp av mjuka kakor från Switsbake i Stockholm. Det var ett bageri som låg i ett flerfamiljshus byggt 1949 i Björkhagen (Båstadsvägen 10). Man var väldigt aktiv i annonsering av sina produkter enligt tidningsannonser i DN 1950-1958 och man annonserade också efter personal i samma tidning. Exakt när Uplandskubben blev ägare är oklart men av en tidningsintervju i DN med en tidigare ägare skulle ett köp kanske skett 1952. Ett annat bevis på ett övertagande på 1950-talet var att Uplandskubben 1956 annonserade efter ett "möblerat rum i Björkhagen för en av våra anställda". Emellertid fanns en artikel i DN 1967 att på grund av värmeböljan smälte bakverken i Switslokalen på Björkhagen vilket betyder att man behöll namnet. För att få ett mer heltäckande sortiment köptes Ljunglöfs Bageri i Dala-Järna 1976 som hade produktion av torra småkakor och pepparkakor. Dit flyttades "marängtillverkningen och det hårda sortimentet". Omsättning 20 miljoner kronor, 70 anställda.

År 2003 blir nästa i sortimentet pepparkakor från Pricks bageri i Tierp. Detta företag grundades 1933 och flyttade till Tierp 1944. År 1968 såldes företaget till Pepsi Cola som efter ett par år sålde det till Cloetta. Nästa ägarbyte var till Skogaholm 1991 och därefter till Switsbake 2003, som beslutade att lägga ner produktionen i Tierp och flytta till Malmköping 2004. Man hade 30 anställda, tre ugnslinjer och producerade 1800 ton produkter varav 530 ton pepparkakor.

År 2010 köper man Hägges i Örnsköldsvik. Fabriken läggs ner och flyttar till Malmköping 2019. Innan hade man ca 34 anställda plus säsongsanställda och fem produktionslinjer. Sortiment: muffins, rulltårter och mandelkubbar.

Fastigheten Kubben

Fastigheten där företaget har varit verksamt har haft en spännande historia. Den heter passande Kubben 2 efter namnbyte från tidigare stg 102. Enligt utdrag ur Fastighetsregister har kommunen ägt fastigheten vid olika tider.

Första företag var Aduceringsgods/gjuteri (tillverkare av höljet till granater) 1939-1947. Sedan kom Skandex 1947-1955. Detta var en tillverkare av kassaskåp och ställådor för kontor, men i Malmköping hade man tillverkning av kartonger. Åren 1955-1957 fanns en liten mekanisk verkstad ägd av ingenjör Gunnar Aronsson, som bodde i Malmköping på 1950-talet. Åren 1957-1961 hade Malmköpingsföretaget Kåce ett lager där. Kommunen köper fastigheten av Kåce och hyr ut den till Gästabudsbröd från 1961. Emellertid tar Uplandskubben över hyresavtalet 1962 och Gästabud får betala hyra till Uplandskubben tills firman Gästabudsbröd avvecklas omkring 1970.

GÄSTABUDSBRÖD

Arvid Böklin var en lantbrukare som ägde Kolbro gård i Runtuna utanför Nyköping. Han hade hittat ett brödrecept som hans farfar hade haft. Då lantbruket gick dåligt började han som parallell verksamhet att baka detta bröd i köket och började sälja det i Nyköpingsområdet. Brödet var ett slags knäckebröd liknande Finn Crisp.

Verksamheten gick bra och man flyttade till Malmköping och fick hyra KÅCEs gamla lokaler som köpts av Malmköpings kommun. Första information om detta framgår av en tidningsartikel i Folket 6/2 1961 där det står att man tecknat ett 25-årskontrakt med femårsjusteringar, med option att köpa fastigheten. Detta köp vållade viss debatt i Malmköpings kommunfullmäktige då man tyckte att kommunen köpt fastigheten för dyrt av KÅCE.

År 1963 dyker emellertid nu Uplandskubben upp som intressent och tar över hyreskontraktet från Gästabudsbröd i samband med att man köper bolaget. Det blir

nu Uplandskubben som hyr av kommunen tills man köper fastigheten 1/7 1970. Familjen Böklin bodde i Gamla Apoteket vid Malma Hed under cirka två år. Enligt sonen Ted (född 1948) jobbade man i tvåskift med ca tio personer i varje skift.

Åren 1961-1964 syntes före-taget i NKs och Arvid Nordquists annonser med tillägget: 300 år gammalt recept. Åren 1971-1974 dyker namnet upp igen som Fazer och kallas nu mjukbröd. Det verkar troligt att Fazer plagierat namnet.

Källor

Artikel om Uplandskubben i boken "Lilla Essingen", utgiven av Essingeöarnas hembygdsförening 2019.

Intervjuer och material från Tommy Hellström vd (1994-2004), Eva Andersson (anställd 1968-2013), Allan Häll säljare (1955-1989).

Handlingar om fastigheten Kubben i Flens kommunarkiv 2020).

Ted Böklin (son till grundaren) om Gästabudsbröd intervju 2020.

Uplandskubbens vänner.

Smedby Mekaniska Verkstad AB

Företaget grundades 1933 under namnet Andersson & Carlsson, Smides & Mek Verkstad, Malmköping, av smederna Olof Martin Andersson och Axel Martin Carlsson. De två startade företaget, fattiga och oskolade, men med goda yrkeskunskaper och ambition att lyckas. De hade en tid varit arbetskamrater vid Edvin Karlssons smidesverkstad i Malmköping.

En skogstomt på 1100 m² à 1:-/m² köptes (för lånade pengar). Tomten avverkades och schaktades för hand. Detta var i kvarteret Smedby. Det blev långa arbetsdagar, såväl vardag som helg. De första 10-15 åren var mycket svåra på grund av dåliga konjunkturer. I början specialiserade sig firman på smides- och redskapsreparationer, bilreparationer, bärgning samt försäljning av bensin och smörjoljor. Under en period tillverkades kolugnar. Ca 750 kolugnar hann man göra innan tillverkningen upphörde. Man for omkring och "bröt stubb" och tillverkade kol och trätjära. Efterhand kom det också beställningar på diverse produkter, bland annat snöplogar till Kronan och potatissättaren "Bernhard", vedtorken "AC" för rationell torkning av gengasved och "AC"-pannan för effektiv bränslebesparing vid vedeldning i kokspanna.

Utvecklingen fortsatte på 1940-talet med svetsning och maskinarbeten, svarvning, fräsning med mera. Företaget utförde även smidesarbetet på den så kallade Sparreholmsugnen, som började uppföras 1934 av AB Backa-Hosjö i Sparreholm. År 1938 byggdes verkstaden till med 215 m². Firmanamnet ändrades till AB Smedby Mek Verkstad, Malmköping. Antalet anställda var nu ca 15 man. Utvecklingen fortsatte under 1940-talet med svetsning och maskinarbeten, tillverkning av oljecisterner och

mycket annat. År 1941 övergick verksamheten till grovplåtslageri, mekaniska arbeten samt reparationer. Under 1950-talet började man också med reparationer av grävmaskiner.

Tillverkningen har genom åren varit mycket omfattande och varierande, till exempel påbyggnad av bärgningsbilar. Företaget växte, byggdes återigen ut och fler personer anställdes. Efter krigsåren arbetade man mycket med utrustning för Scania i Södertälje och på 1960-talet började tillverkningen av tillbehör för skogstransporter som timmerbankar (konstruktör Åke Carlsson) samt den mest kända produkten "Lasses Konsol", en krankonsol för avställbara kranar som uppfanns av åkaren Evert Larsson i Stjärnhov. Vidare byggdes timmerreden.

Under 1970-talet sålde Olof Andersson sin andel till Åke Carlsson (son till Martin C) och 1972 tog Åke Carlsson helt över företaget efter fadern. Martin Carlsson avled 1978, varefter dottern Monica Öhrman gick in som aktieägare. Företaget expanderade och antalet anställda var vid slutet av 1970-talet ca 40. Eftersom lokalerna var otillräckliga, flyttade företaget 1981 sin tillverkning till nybyggda industrilokaler på Kova-området strax söder om Malmköping.

I samband med flytten bytte företaget namn till SMEDAB. År 1985 överlät Åke Carlsson och Monica Öhrman SMEDAB till Håkan Olsson och Leif Nilsson, båda från Eskilstuna. Idag (2020) ingår man i OP gruppen med huvudkontor i Helsingborg med ca 300 anställda och ca en miljon kronor i omsättning. I Malmköping har man 300 miljoner kronor i omsättning och 55 anställda.

Källa

Lite fakta om företaget nedtecknat av Monica Öhrman dotter till en av grundarna, Martin Carlsson.

Gunnar Aronsson mekanisk verkstad

I kvarteret Kubben på Bjurängsvägen hade Gunnar Andersson en mekanisk verkstad mellan åren 1955-1957. Gunnar Aronsson (f. 1913) blev rekryterad 1948 till en chefsbefattning vid Väskfabriken i Malmköping. Han kom från Karlskrona där han arbetat på örlogsvarvet. Väskfabriken låg i Kvarnen och hade köpts 1/6 1948 av Gahms Försäljnings AB. Han slutade emellertid där 1955 och öppnade istället i Kubben, en liten verkstad med svarv, punktsvets och kromutrustning som användes bland annat för kastruller. Han hade inga anställda men under sommaren fick ungdomar sommarjobb.

Huset där verkstaden låg var ett litet hus där han verkade till 1957 då han säljer till KÅCE som ska använda lokalerna till lager. Han flyttar då till Eskilstuna och startar en

fabrik som låg vid Gamla Kolimporten. Området är idag rivet men idag finns Lidl i området. Efter några år flyttar han till Stockholm till nytt arbete.

Källa

Aronsson, Lars Gunnar (son), född 1945, intervju 2020.

Sammanställt av Gordon Grönberg, Flen.
Publicerat i januari 2024 av Arkiv Sörmland.